

de Uitdienstbode

PERIODIEK VOOR DE LEDEN VAN DE KRING UVA-SENIOREN VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Redactioneel	1
In Memoriam	2
Een goed gesprek <i>door Henriëtte Ritter</i>	3
Het getal <i>door Agnes Schreiner</i>	5
Achter de geraniums <i>door Kees Piena</i>	6
Wat de pot schafte <i>door Madzy Koudstaal</i>	7
Overgehouden aan de UvA <i>door Agnes Schreiner</i>	9
UvA Erfgoed <i>door Marian Schilder</i>	10
Fotorubriek <i>door John Kleinen</i>	12
Zo kan-ie-wel weer <i>door Kees Piena</i>	13
Wetenschap is ook maar een mening? <i>door Margot Taal</i>	14

REDACTIONEEL

In het laatste nummer van vorig jaar is meegedeeld dat hoofdredacteur Frans Willemsen is overleden. Op 25 november was de crematie-bijeenkomst, die ondanks het grote verdriet en de coronabeperkingen toch mooi was. Niet in de laatste plaats door de speeches van familie en vrienden waarin het leven van Frans in talloze facetten werd geschetst, ondersteund door de projectie van foto's uit zijn kleurrijke leven.

Zoals in dat nummer aangekondigd besteden we in dit blad extra aandacht aan Frans. Dat gebeurt door middel van een In Memoriam en doordat zijn twee vaste rubrieken "Wat de pot schafte" en "Het getal" door respectievelijk Madzy Koudstaal en Agnes Schreiner zijn geschreven. Het zijn hommages aan Frans en aan zijn betrokkenheid bij de *deUitdienstbode*.

Het bestuur van de kring van UvA-senioren heeft inmiddels in de door het overlijden van Frans Willemsen vacante functie van hoofdredacteur voorzien door op voordracht van de redactie Kees Piena te benoemen tot hoofdredacteur. Het bestuur heeft u dat meegedeeld in het begeleidende schrijven bij het verslagboek van de activiteiten in de periode september 2018 tot september 2020. De foto's in dit verslag zijn van onze fotograaf-eindredacteur Madzy Koudstaal.

Het overlijden van Frans Willemsen heeft de redactie ook gedwongen na te denken over de door ons verzorgde rubrieken. Daarnaast is dit het tweede nummer van de *deUitdienstbode*, waaraan de nieuwe redacteuren Agnes Schreiner en Menno Polak meewerken. Ook hun komst is aanleiding om na te gaan hoe we het blad in het vervolg gaan inrichten.

De redactie is uiteraard nieuwsgierig naar uw mening over nieuwe rubrieken. We zouden ook graag van u horen aan welke onderwerpen (meer) aandacht besteed zou moeten worden. Het is ons inmiddels bekend dat onze lezers niet snel in de pen klimmen, maar zet een keer uw schroom opzij en overstelp ons met opmerkingen (ook kritische) en suggesties.

Tenslotte nog een opmerking over de inhoud van dit nummer. Er kunnen door het bestuur vanwege de corona-perikelen nog steeds geen lezingen of excursies worden georganiseerd; er zijn dus ook geen verslagen. Wel zijn er de min of meer vaste rubrieken "Een goed gesprek" door Henriëtte Ritter en "Achter de geraniums" en "Zo kan-ie wel weer" door Kees Piena, alsmede de "Fotorubriek" door John Kleinen en "UvA-erfgoed" door Marian Schilder. Margot Taal heeft hoogleraar Psychologische Methoden Denny Borsboom benaderd over 'wetenschap is ook maar een mening' en doet daarvan verslag. Agnes Schreiner heeft de nieuwe rubriek "Overgehouden aan de UvA" voor het eerst verzorgd. Hierin wordt nagaan hoe ervaringen uit ons werkzame leven een rol spelen bij dat wat we zijn gaan doen na onze pensionering

Hoewel dit nummer door de afwezigheid van verslagen iets minder omvangrijk is dan u van ons gewend bent, hopen we u dat u er toch voldoende gevarieerd leesvoer in zult vinden. ■

In memoriam Frans Willemsen

Onze bevoegen hoofdredacteur Frans Willemsen is niet meer. Op 17 november 2020 is hij thuis in Duiwendrecht overleden. Wij wisten als redactie al een paar jaar dat hij ongeneeslijk ziek was, maar omdat hij niet graag over zijn ziekte uitweidde en bovendien zijn bourgondische levensstijl nooit heeft verloochend, waren wij toch nog verrast door het bericht van zijn overlijden.

Frans was, zoals hij het zelf uitdrukte, de kat met negen levens. Hij schaatste al heel lang op dun ijs. Uiteindelijk scheurde dat ijs en heeft het Frans niet meer kunnen houden. En omdat Frans en de *deUitdienstbode* zo met elkaar verweven waren, blijven wij als redactie enigszins verweesd achter.

Wat het meest bij Frans opviel, was zijn betrokkenheid. Hij gaf om mensen en mensen gaven om hem. Een aantal redactieleden zijn tot de redactie togetreden vanwege Frans. Met hem wilden we wel samenwerken; zo'n aardige man. Hij was een verbinder en hechtte zeer aan een gemoedelijke sfeer. Vandaar dat hij, als wij vergaderden, ons altijd trakteerde op heerlijke koeken van Van Lanschot. Hij was een levensgenieter, die qua uiterlijk veel weg had van een van de bekendste bewoners van een Gallisch dorpje in Frankrijk. Hij hield van lekker eten en misschien nog meer van lekker eten maken met een goed glas wijn in de buurt. Koken was zijn passie en het verzamelen van kookboeken (lieft de oudste druk) een grote hobby.

Als redactie maakten wij Frans natuurlijk het meeste mee tijdens de redactievergaderingen. Dat waren de momenten waarop wij hem het beste hebben leren kennen. Die werkbijeenkomsten verliepen vaak enigszins chaotisch. Frans opende de vergadering meestal met de aankondiging dat deze stipt tot het afgesproken uur zou duren, maar dat lukte eigenlijk maar zelden. Natuurlijk lag dat voor een groot deel aan de redactieleden die hij, als veel te vriendelijke voorzitter, alle ruimte gaf om hun mening te ventileren. Maar hij droeg daar toch ook zelf een steentje aan bij. Frans was namelijk een verteller. Als vrije, ongebonden vogel had hij, vooral in zijn jonge jaren, veel gezworven en meegemaakt. En daar kon hij uitvoerig over vertellen. Eigenlijk dook er bij elk onderwerp wel een verhaal in zijn herinnering op, dat hij met ons wilde delen. En hoewel hij ook individueel met sommige redactieleden gesprekken voerde en mails uitwisselde, zat hij toch het liefst tijdens de vergaderingen op zijn praatstoel. Of tijdens de oergezellige redactietentjes, in door hem zorgvuldig uitgekozen restaurants. Want praten en vertellen combineerde hij het allerliefst met lekker eten en drinken.

Frans was ook zeer vasthoudend. Als we iets hadden besproken en je voelde dat hij het er niet helemaal mee eens was, kon hij daar later weer over beginnen: hij had er nog eens over nagedacht; en ja, wij hadden het al besloten en het onderwerp was afgehandeld, maar misschien was het toch beter om het anders te doen.

Frans was er ook de man niet naar om anderen voor het hoofd te stoten. Hij had een scherp oog voor de kwaliteit van de kopij die voor elk nummer van de *deUitdienstbode* beoordeeld en soms gefatsoeneerd moest worden. Maar hij had moeite om zijn kritiek aan de auteurs om wie het ging mee te delen. Hij kon daar zo mee in zijn maag zitten dat hij de teksten, waar hij niet tevreden over was, liever zelf eindeloos herschreef dan ze met commentaar en aanwijzingen voor verbetering terug te sturen. Zijn vriendelijkheid heeft hem als hoofdredacteur heel wat werk en 'hoofdpijn' bezorgd.

Wij zullen Frans ongelooflijk missen. Als gedreven hoofdredacteur van ons blad, maar ook als mens. De 'oude' redactieleden, die al jaren met hem hebben samengewerkt, zijn een vriend kwijt. De pasbenoemde redactieleden moeten het doen met de verhalen en zullen het ongetwijfeld betreuren dat zij hem alleen maar in de allerlaatste fase van zijn leven hebben meegemaakt. ■

De redactie

Van Haelen naar Hanoi: een gesprek met de antropoloog-fotograaf John Kleinen.

❖ door Henriëtte Ritter

Het is nog steeds coronatijd; en nog altijd valt het niet mee om senioren te benaderen voor een interview. Gelukkig zijn er in mijn directe omgeving een aantal interessante mensen te vinden die ik eigenlijk al langer in het vizier had voor de interviewrubriek. Deze keer besloot ik John Kleinen te vragen voor een prettig gesprek. John is antropoloog en bespreekt in de *deUitdienstbode* elke keer een historische foto uit het archief dat hij in de jaren 1970-1977 als *Folia*- en *Poorter*fotograaf heeft opgebouwd en dat is ondergebracht bij de collectie van Sparnestad Photo.

Misschien is de lezer van ons blad wel net zo nieuwsgierig als ik om te weten wie er achter de auteur van die rubriek schuilgaat. En daarom schuifelde ik op een winterse ochtend over de bevroren stoepen van Amsterdam Zuid naar het huis van John. Het was bitterkoud maar het zou een schitterende dag worden. Wij hadden al vroeg afgesproken: dan bleef de middag beschikbaar voor ijs- en sneeuwpret.

Nadat hij mij gastvrij had binnengelaten, installeerde mijn gastheer mij aan het einde van de lange eettafel. Zelf ging hij aan de andere kant zitten, op zeker twee en een halve meter afstand en brandde meteen los. Terwijl ik nog bezig was om de verzorgde, smaakvol en efficiënt ingerichte kamer in mij op te nemen en mijn aantekenblok tevorschijn te halen, was John al enthousiast aan het vertellen over de woelige jaren zestig, waarin hij aankwam in Amsterdam. Als Limburger keek hij zijn ogen uit in de hoofdstad!

Wij maken wel een vliegende start!

Laten wij even bij het begin beginnen. Uit je relaas maak ik op dat je een Limburger bent.

‘Ja, ik ben een Limburgse babyboomer uit 1948. Het grappige is dat ik toen ik klein was net als Frans Willemsen, missionaris wilde worden. In de zesde klas was een pater van een Engelse orde langs gekomen om ons met “lichtbeelden” lekker te maken voor de Missie.’

En bij raakte bij jou een gevoelige snaar?

‘Zeker. Ik ging eerst in Haelen naar een voorbereidende klas voor het Klein Seminarie. Daar heb ik twee cursussen gevolgd waar ik mijn leven lang plezier van heb gehad: een elektricienscursus en een cursus fotografie. Van die laatste heb ik het meeste baat gehad.’

Een klap met de bullenpees maakte hem tot linkse rebel

Nou, daar hebben wij in de deUitdienstbode ook nog steeds plezier van!

John ging naar het Klein Seminarie in Tilburg maar dat was van korte duur: hij werd vanwege ‘wereldse contacten met vrouwen’ van het seminarie gestuurd. Zijn vader vond het prachtig! ‘Wij woonden in een dorp en mijn moeder was bevreesd voor roddels als de dorpsgenoten mij buiten vakantietijd zagen rondlopen. En dus moest ik voor een paar weken onderduiken bij een kersenboer, die overigens een charmante dochter had!’

In 1968 deed John eindexamen Gymnasium. Hij had wilde plannen voor een vervolgstudie! ‘Ik wilde naar de filmacademie maar omdat ik mijn bewondering voor Duitse films en toneelstukken, die ik op TV had gezien, niet onder stoelen of banken stak, werd ik afgewezen. Het anti-Duitse sentiment was nog alom aanwe-

zig in die tijd. Toen ben ik maar gaan studeren. En koos ik voor de Universiteit van Amsterdam, waar net de studentenprotesten waren uitgebroken!’

Ondanks het feit dat John sinds zijn verblijf bij de paters behoorlijk wars was van autoritarisme, bleef hij tijdens de studentenprotesten toch meer een toeschouwer aan de zijlijn. Totdat hij tijdens één van de rellen toevallig een klap met de bullenpees kreeg! Dat incident maakte hem plotsklaps tot een linkse rebel.

Laat mij raden wat je ging studeren. Politicologie!

‘Daar begon ik inderdaad mee. Maar die studie was heel ambitieus met een gamma- en bèta-component. Dat wilde ik niet. Mijn interesse lag op het gebied van geschiedenis en antropologie. Ik koos voor antropologie. Wat die studie voor mij aantrekkelijk maakte was de multidisciplinaire benadering. In het programma werden twee disciplines gecombineerd: enerzijds de sociologische, waar veel theorie bij kwam kijken en cijfermateriaal gebaseerd op enquêtes; anderzijds de antropologische studie van culturen, meer gericht op veldonderzoek. Die combinatie heette toen het Amsterdamse “wonderkind”. Wij kregen hoorcolleges van wetenschappers met heel diverse vakgebieden zoals onder anderen Joop Goudsblom, André Köbben en Wim Wertheim.’

Jij hebt je in Azië gespecialiseerd.

‘Ja en in dat verband was de reis naar China, die ik in 1971 als student maakte, een belangrijk moment. Wij gingen met een kleine groep: een medewerker van Wertheim met haar gezin, twee journalisten, iemand van de “Bond voor Wetenschappelijke Arbeiders” en een paar studenten. Ik maakte foto’s en schreef verslagen van de reis voor tijdschriften en kranten (*De Groene Amsterdammer*, *NRC*, *Margriet* etc.). ▶

John Kleinen
voor aquarel
op rijstpapier;
'Vrouwen' van
Nguyễn Quang
Huy (1971)

Tijdens de excursies, die strak werden geregisseerd door lokale gidsen en duidelijk een propagandistisch doel hadden, raakten mijn reisgenoten en ikzelf nogal enthousiast over het land. Later, toen ik aan de hand van een verslag terugblikte op die reis, plaatste ik toch wel kanttekeningen bij het beeld dat de gidsen ons hadden voorgespiegeld.'

Wanneer studeerde je af?

'Dat was in 1977. Na mijn Chinareis was ik helemaal in de ban van Azië. Het lag voor de hand dat mijn scriptie zou gaan over China. Het onderwerp was betrekkelijk gedurfd: hoe werd de voedselproductie in de eerste jaren van communistisch China veiliggesteld?' John, die tijdens zijn studie kandidaat-assistent was geworden, kreeg in 1977 een aanstelling als medewerker. Hij had al artikelen over Vietnam op zijn naam staan en koos er daarom voor om zich op dat land te richten.

'Ik moest natuurlijk de taal leren en mij een poosje vestigen in het dorp waarvan ik de gemeenschap wilde onderzoeken. Het was alleen erg moeilijk om een visum voor Vietnam te bemachtigen. Omdat veldonderzoek onmogelijk was, besloot ik archiefonderzoek te gaan

doen. Daarvoor moest ik naar Frankrijk. Ik kreeg een sabbatical voor een verblijf in Parijs en Aix-en-Provence, steden waar ik veel interessant archiefmateriaal hoopte te vinden.'

Je bent dus niet naar Vietnam gegaan?

'Uiteindelijk wel. Ik zat met mijn vrouw en pasgeboren zoonje in onze woning op het Île Saint-Louis toen er een taxi voor de deur stopte. Een Vietnamese diplomaat stapte uit en belde aan: hij kwam mij een visum overhandigen voor een verblijf van zes weken in Hanoi! Dat was in 1979. Het werd een heel andere rondreis dan die in China. Ik was behoorlijk kritisch geworden op wat toen heette "het reëel bestaande socialisme". Een artikel over de oorlog tussen China en Vietnam in het tijdschrift *De Gids* werd dankzij een klacht van nota bene het "Medisch Comité Nederland-Vietnam" aanleiding om mij na die reis een onderzoekvisum te weigeren. Later is dat door interventie van George Cammelbeek, toenmalig voorzitter van het CvB teruggedraaid. Tijdens die periode ben ik in 1988 gepromoveerd op een sociaalhistorische studie van boerenverzet tegen de Fransen in Vietnam tussen 1888 en 1941.'

Na zijn promotie kwam er iets anders op Johns pad. Hij werd voor twee jaar uitgezonden naar Manilla, waar hij en zijn vrouw een project gingen leiden aan de Universiteit van de Filipijnen om masterstudenten en hun docenten te helpen bij het doen van sociaalwetenschappelijk veldwerk.

'Het was 1989, het jaar van de val van de muur. Wij waren amper gearriveerd of er vond een bloedige staatsgreep plaats. Gelukkig waren wij gewaarschuwd om de campus niet te verlaten en ons zoonje niet naar school te brengen, anders zouden wij midden in de gevechten terecht zijn gekomen. Het was überhaupt een desastreus verblijf, want wij maakten ook een aardbeving mee (met een kracht van 5,8). Een andere keer werden wij op een dag wakker in een witte wereld: de omgeving was bedolven onder as, afkomstig van de vulkaan Pinatubo, die net was uitgebarsten. Toen ben ik mij gaan verdiepen in Rampenan-tropologie.'

Maar daar ben je niet mee doorgegaan.

'Nee. Ik ben naar Nederland teruggegaan. Wij waren blij de Filipijnen achter ons te laten: het is een prachtig land, maar het is een vreselijke maat-

schappij waar de kloof tussen arm en rijk enorm is. Het land werd toen al de “zieke oude man” van zuidoost Azië genoemd.’

In 1992 reisde John af naar een Vietnaams dorp dat hij zelf had uitgezocht om eindelijk veldonderzoek te doen. Door het sterk verbeterde politieke klimaat was er geen enkel visumprobleem meer. Dit keer liet hij zijn gezin in Nederland. Het was de bedoeling dat hij een jaar in Vietnam zou blijven maar hij kwam een paar maanden eerder terug vanwege de gezondheidsproblemen en het overlijden van zijn vader. Hij bleef zich echter met het Vietnamese platteland bezighouden en keerde regelmatig terug naar het dorp waar hij intussen helemaal was opgenomen in de gemeenschap. “Tijdens feesten droeg ik ceremoniële kleding. En als er weer eens corrupte politieagenten langskwamen om geld van mij af te troggelen, werd ik door de dorpsgenoten beschermd.’ In 1994 ging John als gasthoogleraar naar het Franstalige Louvain-la-Neuve met de opdracht daar een interuniversitair instituut Aziëstudies op te richten.

‘De Universiteit lag op een prachtige, in antroposofische stijl gebouwde campus maar precies over de taalgrens. Het was de bedoeling dat zowel de Vlaamse Universiteit van Leuven, als de Waalse Université catholique de Louvain zou-

De Filipijnen waren desastreus met een staatsgreep, een aardbeving en een vulkaanuitbarsting

den samenwerken, maar dat bleek, door de verbeterde taalstrijd tussen de twee instellingen, onmogelijk. Ik ben er na vier jaar weggegaan.’

Na nog een andere uitzending van twee jaar door de ‘*Social Science Research Council*’ in New York om als hoogleraar-directeur een master-cursus Sociale Wetenschappen te organiseren aan de ‘Academie van Sociale Wetenschappen’ te Hanoi en een onderzoeksverblijf aan het NIAS in Wassenaar, ging John in 2013 met pensioen.

Speelden Azië en Vietnam nog een rol in je leven na 2013?

‘Zeker! Afgezien van nog te begeleiden promovendi en nog lopende onderzoeksprojecten, kreeg ik eindelijk tijd om samen met mijn zoon een film te maken over “mijn” Vietnamese dorp (zie: www.thevanishingvillage.org).

En ik bleef schrijven over Vietnam! Maar ik wilde ook iets heel anders doen. Ik werk nu aan een boek over de straat waar ik woon. Het is een straat waar veel is gebeurd, vooral tijdens de Tweede Wereldoorlog.’

En dan heb je natuurlijk nog je fotoarchief, waar de deUitdienstbode ook van profiteert!

‘Ja. Ik heb jarenlang ook het vak Visuele Antropologie aan de UvA gedoceerd. Dat was erg populair bij studenten. Foto’s die mensen maken of verzamelen hebben een verhaal. Net als een geschreven tekst moet je ook een foto lezen. En zo’n lezing pas ik toe in de rubriek van de *deUitdienstbode*.’

Het gesprek was ten einde. Voordat wij afscheid namen, had ik nog een prangende vraag:

John, wat heb je intrigerende schilderijen aan de muur hangen. Hoe ben je daar aan gekomen?

‘Dat zijn werken van Vietnamese kunstenaars. De moderne kunst is op dit moment booming!’ Toen John mij had uitgelaten, moest ik weer even wennen aan de sneeuw en ijzel van een Amsterdamse straat. Met mijn hoofd was ik nog in het Vietnamese dorp waar mijn gastheer zo beeldend over had verteld. Ik wilde die sfeer vasthouden en spoedde mij daarom naar huis om het interview zo snel mogelijk uit te werken. ■

HET GETAL

21

Hier treft u voor de drieëntwintigste keer de rubriek aan die al met het eerste nummer van het blad werd geïntroduceerd en beloofde een getal te behandelen “dat op een of andere manier een rol speelt in de actualiteit van de UvA of van de Kring”. Dit is één keer minder dan de vierentwintig reguliere nummers die - met het huidige meegerekend - zijn verschenen. In maart 2018 stond de rubriek er niet in. Dat zal de vaste auteur Frans Willemsen zeker betreurd hebben. Frans kwam altijd met een getal op de proppen. Telkens deed hij aan factchecking en legde hij verrassende verbanden waardoor het nooit zwaarmoedig werd. Maar niet altijd vrolijk. Frans (2015/3): “Dit keer niet al te vrolijk, maar waar staat geschreven dat het vrolijk moet zijn?”

Bij het stuk voor stuk teruglezen ben ik van de rubriek gaan houden. De ene had ik nog niet uit of ik verlangde al naar de

➡ door Agnes Schreiner

volgende. Eén keer gaf Frans het schrijversstokje over aan de eindredacteur van destijds, Michiel Röling (2016/1).

Nu Frans ons is ontvallen heb ik het schrijversstokje opgepakt om zijn prachtige reeks te memoreren. Eenentwintig keer behandelde Frans het getal: als ledental, als aantal jubilarissen, kasplantjes, euthanasiegevallen, uitgerangeerden, stemmers, studenten, als aantal dagen Maagdenhuisbezetting, inschrijvingen voor Nederlands, uren zelfstudie, als hoogte van het pensioen, als hoogst behaalde leeftijd, als leeftijdsgrens, als studentenstafratio, als ratio financiële bijspringers, wel of geen allergie, als krimppercentage (boeken), grijspercentage, percentage familieweigeraars, Wordfeudfans en oudere brokkenpiloten. En, zeg nu zelf, speelt hier niet de actualiteit van de UvA en de Kring op allerlei manieren door?

Een saai leven

We zitten tegenwoordig heel veel ‘achter de geraniums’, als je met deze uitdrukking ‘binnen zitten’ bedoelt. Nu met corona worden we toch behoorlijk beperkt in onze mogelijkheden om iets te doen. Niet naar de sportclub, niet naar het theater, niet naar een restaurant en (voor mij vooral erg) niet naar het café. Niet gezellig ouwehoeren met je vrienden en vriendinnen. Natuurlijk is dat lastig en vervelend, maar het is niets vergeleken met de situatie van alle mensen die eigenaar zijn van genoemde gelegenheden en ondernemingen en ook voor de mensen die daar werkzaam zijn (of door corona niet meer). Voor hen is het echt afzien en uitzingen, als dat lukt.

Voor ons gepensioneerden is het vooral saai. Ik weet dat ik daarbij generaliseer, want de situatie verschilt natuurlijk voor ieder van ons. Maar over het algemeen zal ons inkomensverlies beperkt zijn, hebben we geen kinderen meer die niet naar school kunnen en hoeven we die dus ook niet te begeleiden bij hun online huiswerk. Daarnaast zijn onze huizen over het algemeen prima geschikt voor een één- of twee persoonshuishouden. En zeker niet onbelangrijk: we hebben geen baas meer die ons al dan niet digitaal achter de vodden zit.

Als ik naar mijn eigen activiteiten kijk, kan ik constateren dat die nu niet heel veel verschillen van die van voor corona. Ik klus wat in huis en (in een ander seizoen) in de tuin, lees wat voor mijn plezier en voor mijn boekenclub en maak af en toe een wandeling of een fietstocht. Daarnaast gaan vaste werkzaamheden als redactielid van de *deUitdienstbode* en als voorzitter van een klachtencommissie gewoon door. Ook ga ik net als voor corona nog regelmatig naar Terschelling.

Ik kan me dus prima vermaken en toch voelt het leven als ingeperkt en saai. Het lijkt wel alsof spontaniteit daaruit is verdwenen. Je kan niet zomaar bij iemand binnenvallen of na of tijdens een wandeling of fietstocht ergens wat nuttigen of een biertje drinken.

Zoals ik al zei: saai. En dat geldt ook voor culturele en sportieve activiteiten. Ze kunnen al een tijdje niet meer en dat is misschien wel overkomelijk (voor de sector zelf waarschijnlijk niet), maar het maakt het allemaal niet gezelliger. Gelukkig hebben velen van ons inmiddels voldoende verstand van de mogelijkheden die internet biedt voor vertier en communicatie. Ik vergader met de andere leden van de redactie via Zoom, de boekbesprekingen met mijn leesclub gaan via Skype en via Microsoft Teams heb ik contact met de klachtencommissie. Met de burens wordt af en toe gequizzd per video. Daarnaast Whatsappen we er lustig op los met familie (ook via video) en met vrienden en kennissen worden berichten en al dan niet geestige filmpjes uitgewisseld.

Kortom zo komt Jan Splinter niet alleen door de winter, maar ook door deze saai en zorgelijke tijd. Maar toch zal ik heel blij zijn als ik aan de beurt ben om gevaccineerd te worden. Ik kijk er erg naar uit om weer plannen te maken, ook als ze misschien niet doorgaan. Het voelt heel anders als de wereld weer voor je openligt en dingen weer kunnen. En als het dan zover is en mijn hoofd zit niet meer vol met gedachten over afstand houden, mondkapjes en andere corona-regels, dan zal ik heel gerust weer eens achter de geraniums gaan zitten. Want met niets doen is niks mis en ik kan het goed. ■

door Madzy Koudstaal

Tapas

In het laatste nummer van 2015 van de *deUitdienstbode* verscheen voor het eerst de rubriek 'Wat de pot schafte', geschreven door Frans Willemsen. Hij benadrukte altijd dat het geen kookrubriek was, maar dat die ging over voedsel en eten. Frans was een gepassioneerde kok, hij verzorgde vaak de tapas voor de buurtborrel in zijn wijk, en hij was een groot verzamelaar van kookboeken. Wij deelden een voorkeur voor onder andere de Spaanse keuken. Ook ik heb een hele verzameling kookboeken over tapas en andere Spaanse gerechten. Daarom in deze "Wat de pot schafte" iets over tapas en de volgende keer over paella, want zowel tapas als paella zijn de bekendste Spaanse gerechten in het buitenland.

Frans maakt eten.

Tapas

Aangezien de eerstejaarsstudenten Spaans, van wie ik er een was, geen talenpracticumonderwijs kregen in het studiejaar 1965-1966 werd ons aan het eind van het eerste studiejaar door een docent aangeraden om naar Spanje te gaan om Spaans te oefenen, maar wel met een kritische blik vanwege de Franco-dictatuur. Zo ging ik in de zomer van 1966 voor het eerst naar Spanje en kwam daar in aanraking met de zeer aangename "tapas-cultuur". Als je in Nederland in je stamcafé eens wat langer bleef hangen en drinken, kon je een portie leverworst, kaas of een schaalteje nootjes bestellen en dat was het dan. Maar zo niet in Spanje: in elke bar, in welke plaats dan ook, was er een uitstalling van zeker acht tot twaalf tapas. Nu heeft bijna elke supermarkt in Nederland ook een vitrine met hapjes (tapas zou ik ze nou niet direct noemen). In Spanje worden tapas niet zoals in Nederland gegeten bij speciale gelegenheden (verjaardagen of bezoek), maar als aperitiefje of als tussendoortje.

De oorsprong

Waarom heten die verrukkelijke Spaanse hapjes tapas? De oorsprong ervan is enigszins omstreden en er zijn verschillende mondelinge overleveringen over het gebruik van kleine hapjes eten bij

een drankje. Bij al deze overleveringen zal ik vooral ingaan op die van de oorsprong van het woord tapa en van het gebruik van hapjes bij alcoholische drankjes om openbare dronkenschap tegen te gaan.

Volgens een van die versies zou het woord tapa komen van het Spaanse werkwoord tapar, dat bedekken of afdekken betekent. De letterlijke vertaling van tapa is dan zo iets als "deksel" en op basis van die betekenis veronderstelt men dat tapas zijn ontstaan, omdat een aantal eeuwen geleden in de bars en herbergen in het zuiden van Spanje,

'Dekseltjes' (tapas) op de glazen wijn.

Andalusië, het de gewoonte was de drankjes, sherry, wijn of bier, af te dekken met een stukje brood, kaas, chorizo of ham om te voorkomen dat er vliegen of stof van de bars of zand van de "Levante-wind" in de drankjes zouden komen.

Een andere versie over het gebruik van kleine hapjes bij het nuttigen van alcoholische dranken stamt uit de middeleeuwen, ten tijde van het koningschap van Alfons X, de Wijze (1252-1284). De overlevering wil dat toen Alfons X ziek was, hij van zijn lijfarts de hele dag door een paar slokken wijn moest nemen. Om niet dronken te worden, at hij steeds kleine hapjes bij die slokken wijn. Na zijn herstel zou hij bepaald hebben dat in de herbergen in Castilië alleen wijn geserveerd mocht worden als dat samen zou gaan met kleine porties eten. Zo voorkwam hij dat de bezoekers van de bars en herbergen erg dronken zouden worden.

Volgens een andere overlevering zou het katholieke koningspaar Ferdinand II van Aragón (1452-1516) en Isabella I van Castilië (1451-1504) tijdens hun regeerperiode de taveernes hebben verplicht bij de alcoholische drankjes ook kleine hapjes te serveren, vanwege het feit dat voermannen vaak dronken ▶

► *vervolg van pagina 7*

op de bok zaten en zo heel wat ongelukken veroorzaakten (“dronken achter het stuur avant la lettre”).

In een andere overlevering over het woord *tapa* wordt verteld dat het katholieke koningspaar toen dat op weg was naar Cádiz, onderweg halt hield bij een taveerne. Die dag woei er een stevige “Levante-wind” en om te voorkomen dat er zand in zijn drankje zou komen, vroeg Ferdinand II van Aragón aan de kroegbaas om zijn drankje te bedekken met een plak ham of worst. Dat deed hij met een plak kaas en bij het overhandigen sprak hij de volgende woorden: “Hier heeft u uw *tapa*, majesteit”. Aldus werd het als snel een gewoonte in Spaanse cafés om drankjes te serveren met op het glas of karaf een plak brood, kaas, chorizo of ham om vliegen tegen te houden. Deze gewoonte vinden we ook terug bij het verhaal over Filips II. Als hij van Madrid naar Het Escorial ging, stopte hij onderweg bij meerdere herbergen en de herbergiers wachtten hun koning op met een kan wijn die bedekt was met een dikke plak ham om het stof tegen te houden. Over de 19de eeuw gaat het verhaal dat de traditie om *tapas* als tussendoortje te eten bittere noodzaak was voor de arbeiders om de kracht te hebben om door te werken tot het middagmaal en dat die tussendoortjes beter werkten als er ook wat wijn bij gedronken werd. Dat er in Spanje zoveel historische anekdotes de ronde doen over de oorsprong van *tapas* wijst er vooral op dat het eten van *tapas* of *ir de tapas* voor Spanjaarden een wezenlijk onderdeel is van de Spaanse identiteit.

Tapas in het sociale leven van de Spanjaarden

Dat de Spanjaarden tussen de warme lunch (vanaf rond twee uur tot ongeveer vier uur 's middags) en het avondeten (tussen negen en elf uur 's avonds, soms zelfs rond middernacht) *tapas* eten is niet zo vreemd, daar er veel tijd zit tussen die twee maaltijden en dan is het eten van *tapas* een goed tussendoortje tussen de lunch en de avondmaaltijd. ‘*Tapas eten*’ (in het Spaans: *ir de tapas*) doe je niet alleen, maar met je

Gevarieerde tapas.

vrienden of familie in een barretje voor het avondeten. Voor Spanjaarden is het sociale aspect van *tapas* eten erg belangrijk, er wordt de tijd genomen om samen te zijn, te praten en bij een drankje *tapas* te eten. Een ander betekenis van *ir de tapas* is een avondje gaan stappen met vrienden en dan van de ene bar met zijn specialiteiten naar de volgende bar met weer andere specialiteiten te gaan en zo verder. Eind jaren '60 en begin jaren '70 van de vorige eeuw heb ik in Madrid dat (*ir de tapas*) vaak gedaan met mijn man en een in Madrid woonachtige Nederlandse flamencogitarist plus de flamenco-zanger Enrique Morente, die mijn naam erg moeilijk vond en mij dus maar ‘la Jopa’ (mijn man heette Joop) noemde. In het begin bestonden *tapas* slechts uit olijven, brood of chorizo. Door de aanraking met verschillende culturen werden ze gevarieerder en uitgebreider. Olijfolie (ooit door de Romeinen in Spanje gebracht), noten en specerijen (door de Arabieren geïntroduceerd) en groentes (door Columbus uit Midden- en Zuid-Amerika meegebracht) werden toegepast en maakten de *tapas* gevarieerder en gaven ze meer smaak. Door de invloed van beroemde chef-koks, zoals Ferran Adrià, zijn *tapas* op een hoger plan gebracht qua smaak en opmaak. Zoals we gezien hebben werden in vorige eeuwen in herbergen en taveernes *tapas* ook door koningen gegeten. Ook in de 20ste eeuw gebeurde dat bij de Vredesconferentie in Madrid op 30

oktober 1991. Koningin Sofia en de burgemeester van Madrid nodigden Raisa Gorbatsjova uit voor een drankje met *tapas* bij haar bezoek aan de Spaanse hoofdstad.

Soorten tapas

De volgende soorten *tapas* worden over het algemeen in bars geserveerd: groentetapas (waaronder champignons met knoflook, *patatas bravas*, *pimientos de Padrón* (kleine groene, niet scherpe, paprikaatjes uit Padrón); vleestapas (bijvoorbeeld chorizo, ham, satéstokjes met stukjes lams- of rundvlees); *tapas* van zeevruchten (mosselen, garnalen, schelpen); *tapas* van vis (ansjovis, sardines, makreel, inktvis of octopus). Maar dat kan afhangen van de regio, want elke regio heeft zijn eigen specialiteit en soms heten ze ook anders. In het noorden bijvoorbeeld (Asturië, León, Cantabrië, La Rioja, Baskenland en Navarra) bestaan de *tapas* uit een stukje brood met daarop vastgeprikt met een prikker bijvoorbeeld een paar champignons of plakje ham met paprika of kaas met een of twee olijven, vandaar de naam *pinchos*. ■

Bronnen:

García, Tomás (2007) *De tapasbar*. (Ingrid Hadders/Vitataal, Vert.). Utrecht: Veltman Uitgevers.
Nossels, Daphne (z.j.) ‘Alles over tapas’. *Don Quijote Spaans leren in Spanje en Latijns-Amerika* [<http://www.donquijote.nl/blog/alles-over-tapas>] (15-01-2021).
‘Tapa’ (2020). *Diccionario de la lengua española de la Real Academia Española (edición del tricentenario)*. [<https://dle.rae.es/tapa>] (30-11-2020).
‘Tapa (eten)’ (z.j.). *Wikipedia.org* [[https://nl.wikipedia.org/wiki/Tapa_\(eten\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Tapa_(eten))] (15-01-2021).

Tai Chi Chuan

❖ door Agnes Schreiner

Het werkzame leven geeft je een status. Je kon zeggen 'ik werk aan de universiteit'. Die status raak je kwijt als je AOW-gerechtigd wordt en van de ene op de andere dag tot de grote groep gepensioneerden bent gaan horen. Maar de jaren aan de universiteit zijn niet verloren. Het beroepsleven bood je de gelegenheid om je te ontwikkelen en in een of ander opzicht expert te worden. In deze rubriek **Overgehouden aan de UvA** willen we vaardigheden waarop we trots zijn en die we meenemen in het huidige bestaan, voor het voetlicht brengen.

Laat ik het voortouw voor deze rubriek nemen en vertellen over mijn docentschap aan de rechtenfaculteit én mijn vele jaren deelname aan de CREA-cursussen Tai Chi Chuan (*taijiquan*) of korter Tai Chi. Het rechtendocentschap hoef ik in deze Kring niet veel toe te lichten. Om de vier jaar wordt het studieprogramma wel weer eens omgegooid en moet je voor anderejaars en veelal op andere thema's onderwijs verzorgen. Alles meegerekend in mijn geval meer dan veertig jaar. Het ging van stencilmachine, schoolbord tot alles digitaal.

Toen ik me in 2001 als cursist aanmeldde voor Tai Chi was CREA een instelling van de UvA, gevestigd op het BG-terrein. Het CREA van nu staat op eigen benen, ook al is dat op het Roeterseiland, waar veel UvA-onderdelen gehuisvest zijn. Ik kreeg les van een mevrouw die al op hoge leeftijd was en dacht bij mezelf: daar wil ik staan als ik zo oud ben als deze mevrouw nu.

Tai Chi is een traditionele Chinese beweging van langzame vloeiende bewegingen, goed voor je evenwicht. Het is ook een Chinese vechtkunst die vooral focust op het afleiden van elke vorm van tegenkracht. Veel te vroeg overleed Nellie Klabbers, want zo heette de CREA-docent; ze werd 75 jaar. Nellie had mij met een paar anderen al als leraar aangewezen. In Tai Chi mag je gaan lesgeven als jouw

leraar jou uitkiest, maar niet dan nadat jouw leraar het aan zijn of haar leraar heeft voorgelegd. Als deze 'voorouder', inmiddels de mijne, Benjamin Pang Jeng Lo, ermee instemt mag het. Maar je raakt – gelukkig – nooit uitgeleerd.

Ik liet aanvankelijk andere aangewezenen voorgaan. Immers, ik gaf al zoveel les aan de rechtenfaculteit en deed Tai Chi om juist van al dat gewerk bij te komen. Maar de kiem voor het taichi-docentschap was gelegd. Eerst vanaf 2006 als docent bij CREA en later vanaf 2015 tevens bij het Universitair Sport Centrum (USC (inmiddels ook geen instelling van de UvA

meer)). Ik ben nog steeds, met veel plezier en overtuiging taichi-docent. Tai Chi is iets wat je tot op hoge leeftijd kunt doen en iets waarin je op hoge leeftijd zelfs beter kan worden. Het mag alleen niet meer bij CREA, omdat men daar onlangs de pensioenleeftijd ingevoerd heeft. Bij USC heeft corona ervoor gezorgd dat cursussen Tai Chi niet meer aangeboden worden. In eigen beheer geef ik beginnerslessen en les aan gevorderden zoals aan een hechte groep van (oud) studenten, (oud)medewerkers van de UvA en wie zich in de loop der jaren erbij aangesloten heeft. Voor meer informatie zie www.taichichuan-amsterdam.nl. ■

De redactie zou het zeer op prijs stellen als u een bijdrage zou willen schrijven over wat u aan kennis en vaardigheden heeft overgehouden aan de UvA die bron zijn voor uw huidige activiteiten. **Stuur uw bijdrage aan kringvasenioren-auv@uva.nl t.a.v. redactie de *deUitdienstbode*.**

Bloem der natie

door Marian Schilder

Tik 'Bloem der natie' op internet in en er popt onder deze titel een kleurenets op van Willy Belinfante. Voorstelling: een aantal hoogleraren. Deze te beschouwen als de fine fleur of toplaat van ons land? Geen misverstand, de titel is ironisch bedoeld. Maakster Willy Belinfante (1922-2014) was een verdienstelijk kunstenares op het platte vlak. Van 1940 tot 1945 volgde zij een opleiding in de schilderkunst aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag. Vanwege de oorlog was het onderwijs niet optimaal, maar aansluiting bij de kunstwereld zocht ze door vanaf 1952 regelmatig in Parijs te verblijven, dat toen (nog) grote aantrekkingskracht had op kunstenaars en schrijvers. Daar werd zij geïnspireerd door Frits Klein (vader van Yves Klein) op het gebied van kleur, en daarnaast door het werk van Nicolas de Staël; vooral diens abstracte werk dat haar als het ware instrumenten aanreikte om juist de werkelijkheid uit te beelden. Er zijn zeker twee tentoonstellingscatalogi aan haar werk gewijd met bijdragen van gerenommeerde auteurs, wat iets zegt over haar netwerk, haar ambitie en de kwaliteit van haar werk. Ze maakte tekeningen in Oost-Indische inkt en pastel, schilderde in olieverf en maakte vele kleurenetsen. Aanvankelijk was zij gefascineerd door beweging en de

Zij had toegang tot de academische elite dankzij haar huwelijk met Mr. A.D. Belinfante, rector magnificus (1969-1972)

Willy Belinfante-Sauerbier, Bloem der natie. Kleurenets. Particuliere collectie

weergave daarvan, – waarvan talrijk werk getuigt met afbeeldingen van balletdanseressen -, maar ook maakte zij stadsimpressies of strandgezichten met bijvoorbeeld bloemen- en plantenzaakjes, die de sfeer ademen van de Côte d'Azur. Later legde zij zich meer toe op het typeren van groepen mensen tijdens hun bezigheden. Kenmerkend groepsgedrag wist zij uitstekend uit te vergroten. Het eerste milieu dat door haar werd gekarakteriseerd was de academische elite. Daar had zij toegang toe dankzij haar huwelijk met mr. A.D. (Guus) Belinfante, die van 1969-1972 rector magnificus was aan onze universiteit. In die hoedanigheid vergezelde zij hem regelmatig bij academische

plechtigheden. De wetenschappelijke kant kon haar niet boeien, maar de rituelen en het gedrag op borrels en bijtentjes werden voor haar een inspiratiebron. Zo heeft zij een serie kleurenetsen gemaakt rond de promotie en kleurenetsen en schilderijen van academische bijeenkomsten met hoogleraren in toga. 'Bloem der natie' (zie afbeelding) toont veertien hoogleraren in de gebruikelijke onderonsjes, na een erepromotie ter gelegenheid van de dies op 8 januari. Rechtsachter staat een hoogleraar met een rode kappa (manteltje), een van de paraferalia horend bij een ontvangen eredoctoraat. Prominent in het midden de rector, de ceremoniemeester van de dies, met zijn ambts-

keten om. Hij wordt geflankeerd door een hoogleraar van de Faculteit der Economische Wetenschappen – getuige de gele bies op de kraag van zijn toga – die het woord voert, en een vrouwelijke hoogleraar – toen nog een zeldzaamheid – aan de andere zijde. Echt gezellig lijkt de bijeenkomst niet. Vooral niet getuige de blik van een hoogleraar met rood-witte stola, die het converserende groepje op de voorgrond met argusogen gadeslaat. Zijn rood-witte stola – waarin witbont is verwerkt? – verwijst denk ik naar een eredoctoraat van een andere universiteit. Geen drankje of hapje te bekennen. Is het nog niet zover?

De manier waarop Willy Belinfante deze bijeenkomsten met een bepaalde afstandelijkheid bekeek, is uitvoerig beschreven. Volgens Hans Jaffé was zij door haar huwelijk met Belinfante ‘in de gelegenheid – zelfs meer, zij was ertoe gedoemd – de wereld van recepties, partijtjes en galavertoningen bij te wonen en gade te slaan. Hier komt dan – geheel onverwacht – een satirische kant van haar kijk op de wereld naar voren: kritisch en tevens geamuseerd, legt zij de ‘ijdelheid der ijdelheden’ van deze kleine maatschappij vast, met een scherpe observatie en een goedlachse spot’. Albert Helman formuleert het scherper: ‘Niet zo lang geleden maakte Willy een reeks Daumier-achtige schetsen van meest professorale individuen en hun gewichtigdoenerige entourage van trouwe aanhangers en sycofanten, – haar kijk op een apart wereldje van pretentieuze leegheid, lafheid en lelijkheid en zo gaat hij met een in azijn gedoopte pen nog een tijdje door. Maar ondanks de kritische blik en het kennelijke onbehagen bood de academische gemeenschap ook de gelegenheid tot contacten over en weer. Kijkend naar het lijstje van eredoctoren aan de UvA valt op dat L.A.M. Lichtveld, die de naam Albert Helman als

Ondanks haar kritische blik bod de academische gemeenschap ook de gelegenheid tot contacten en klandizie

pseudoniem voerde, bekend Nederlands-Surinaamse schrijver, in 1962 een eredoctoraat in de Letteren ontving, maar ook door Willy Belinfante is geportretteerd. Zij maakte ook een portret van Ben Sijes, die in 1970 een eredoctoraat kreeg vanwege zijn gezaghebbende studies over de Tweede Wereldoorlog – dus in de periode dat haar man rector was. De monografie over Willy Belinfante uit 1982 is van de hand van de al eerder geciteerde Jaffé, hoogleraar kunstgeschiedenis (1969-1984) aan onze universiteit, én Albert Helman. Zo moet ze in dit milieu ook zielsverwanten hebben gehad. Aan de andere kant vond zij voor dit soort werk klandizie, in ieder geval bij de

Universiteit van Amsterdam. In 2001 is een serie kleurenetsen aangekocht, waaronder de hier besproken ‘Bloem der natie’. Eerder werd in 1993 een portret aangeschaft van hoogleraar Petronella de Boer-den Hoed, dat zij in 1968 had gemaakt. En in 1996 leverde zij in opdracht een portret van haar man, bedoeld voor de Senaatskamer: een halffiguur met wat papieren voor zich en een plantje met blauwe bloemen op tafel. Het was wat tuttig en niemand was er gelukkig mee. Dit portret verdween al snel uit de Senaatskamer. Maar voormalig rector A.D. Belinfante kreeg er in 2015 weer een plek met een ‘waardiger’ portret in gouache, door Willy Belinfante vervaardigd vóór 1992. Dat gebeurde tijdens een officiële overdracht door de familie aan de UvA; verder was daarbij aanwezig een beperkte kring van genodigden uit de academische en hoofdstedelijke fine fleur. Het portret uit 1996 is uiteindelijk weer terechtgekomen bij de familie. Na de academische elite portretteerde Willy Belinfante ook andersoortige gezelschappen zoals bridge-drives, klanten in een boekenzaak à la het vroegere Scheltema op het Koningsplein, zangkoren, advocaten in conclaaf en managers in het bedrijfsleven. Tamelijk bekende afbeeldingen, doordat sommige ook in omloop zijn gebracht als kunstkaart-met-envelop, een bewuste strategie van haarzelf indertijd om haar werk in een grotere kring onder de aandacht te brengen. ■

Met dank aan Judith Belinfante

Bronnen:

Jaffé, H.L.C. & Helman, Albert (1981). *Willy Belinfante*. Venlo: Van Spijk B.V.

Brinkgreve, Christien e.a. (2002). *Schilderen is leven en overleven*. Amersfoort: Waanders B.V., Galerie De Ploegh.

Bezetting van het Instituut voor Neerlandistiek, januari 1972

De bezetting tussen 5 en 27 januari 1972 van het Instituut voor Neerlandistiek aan de Herengracht, vond anderhalf jaar na de fameuze Maagdenhuisbezetting plaats. De ingang van het bekende Lambert ten Kate-huis, vernoemd naar de 17de-eeuwse gelijknamige Amsterdamse taalkundige, was bezaaid met pamfletten over bezuinigen en tekorten. De eigenlijke aanleiding was de vrees van boze studenten en docenten over wat zij zagen als een 'versluiserende invoering van de kersverse wet-Veringa' waarmee in hun ogen 'de meer vergaande democratisering teniet zou worden gedaan'. Het was ook het jaar waarin de toenmalige al wat oudere student, Frans Willemsen, zijn studie Neerlandistiek afsloot. Het moet tevens een afscheid zijn geweest van een chaotische UvA, waarvan hij overigens met plezier deel uitmaakte. Zoals hij in juli van vorig jaar nog erkende in het interview met Henriëtte Ritter 'had hij een rol gespeeld in de democratisering (...), massaverzamelingen voorgezeten,

maar vooral ook liefde voor zijn vak gehad', taalbeheersing met een taal filosofische inslag. Tussen zijn kandidaats en doctoraal was hij lid van de staf taalbeheersing. 'Een slangenkuil! Ik was er binnen een jaar weer weg!' vertrouwde hij zijn interviewster toe (*deUitdienstbode* van juni 2020). Vorm of vent en Chomsky voor ons allen. De bijdrage van Frans aan de democratisering van die tijd is voor zover na te gaan niet in beeld vastgelegd, maar wie de grieven van de bezetters bekijkt, als muurkranten op de ramen geplakt, begrijpt waarom een man als hij koos voor een meer toegepast docentschap bij de Haagse Sociale Academie. Of daarmee een taalhistoricus met passie voor onderzoek verloren is gegaan, weten we niet. Na zijn terugkeer in Amsterdam koos hij in ieder geval voor praktisch werk bij de Centrale Diensten van de UvA. Zijn inzet voor de *deUitdienstbode*, na zijn pensionering, getuigde van vakmanschap. Nu Frans er niet meer is, weegt dat gemis zwaar. ■

Dwaze dagen

Er zijn van die dingen waar je je altijd aan ergert, terwijl je tegelijkertijd weet dat het onontkoombaar is. En vaak hebben ook anderen er moeite mee, maar we laten ons toch allemaal een beetje mee sleuren. Ik heb het over het vercommercialiseren van allerlei activiteiten en van feestdagen. Ik schrijf dit terwijl we net 14 februari Valentijnsdag achter de rug hebben, een gelegenheid die bij mij inmiddels grote ergernis opwekt. Ik weet niet hoe het jullie vergaan is, maar ik heb veel onzin gezien en gehoord die niets maar dan ook helemaal niets meer met een dag voor en van geliefden te maken heeft. Ik las dan ook ergens “de veertiende februari is officieel de dag van de liefde, maar kan net zo goed de dag van de commercie genoemd worden”.

Tot halverwege de jaren negentig had Valentijnsdag hier nauwelijks betekenis. Aangezien het van oorsprong bedoeld was om een geliefde (meestal anoniem) een kaart of bloemetje (rozen) te sturen, sprong de bloemensector in de in hun ogen groeiemarkt. Met weinig succes tot dat ook kranten mogelijkheden zagen hun inkomsten wat op te peppen door advertenties rondom Valentijnsdag,

waarin men zijn of haar beminde (wederom vaak anoniem) de liefde kon betuigen. Daarna ging de rem er volledig af met het resultaat dat je tegenwoordig overstelpt wordt door reclame-uitingen met suggesties voor cadeaus om je geliefde (meervoud mag) mee te verrassen. Dus niet alleen met bloemen of kaarten, het betreft tegenwoordig bijna alles dat verkocht kan worden. Zelfs de online (openbare) bibliotheek stuurde me een mail met als tekst “Leve de liefde” met aanbevelingen voor zinderende e-books en prikkelende luisterboeken, omdat we “allemaal wel wat liefde kunnen gebruiken”. Van Koffievoordeel lag er een gratis doosje chocoladetruffels op me te wachten (cupido had zijn pijlen afgeschoten) en ik kreeg ook nog een mail met “Vandaag is het Valentijn! Heb je al iets voor je (geheime) liefde gedaan? We wensen je een fantastische dag toe, vol liefde en blijdschap”. En daarom kreeg ik een cadeautje: een gratis flacon Excelente Snelontkalker (voor het koffiezetapparaat). Dat is me nog eens een verrassing voor mijn (geheime) liefde. En het is heus waar, ik heb zelfs reclame van een witgoedzaak voorbij zien komen met een wasmachine die je met

Valentijnsdag aan je geliefde kon geven. Dat hoefde trouwens niet een geheime liefde te zijn, hetgeen ook wel een beetje moeilijk zou zijn met zo’n groot apparaat. Meer romantisch was het bericht van de Nationale Opera & Ballet “Ooit zo verliefd geweest dat u alleen nog maar kon zingen?” Maar ook hier ging het om verkoop en wel van eigen producten.

En Valentijnsdag staat heus niet alleen. Kijk maar eens naar het Sinterklaasfeest, het is allang niet meer alleen een leuk kinderfeest, het is één en al commercie wat de klok slaat: de winkels liggen hoog opgetast met spullen die we zeker moeten hebben en de folders en andere reclame-uitingen vliegen in het rond. En terwijl Sinterklaas nog in het land is, verschijnen al de eerste etalages met kerstspullen en de nieuwe folders staan naast allerhande artikelen die ons leven moeten veraangenamen, vol met etenswaren en recepten voor het kerstdiner. Inmiddels gaat Pasen dezelfde kant op.

En dat zijn nog van oorsprong echte feestdagen. Helaas verzint de commercie er aan de lopende band dagen bij waarmee de verkoop tot grote hoogte moet worden opgestuwd. We hebben inmiddels een Black Friday (het afgelopen jaar met krankzinnige taferelen) en ook Thanksgiving Day lijkt er in Nederland aan te komen. En dan verzinnen winkelketens vaak ook nog hun eigen verkoopstimuleringsdagen; de Bijenkorf had ooit zijn “Drie Dwaze Dagen” en bij Media Markt zag ik “Crazy Friday” en “Red Night” voorbijkomen. En zeg nu niet dat u er niet in trapt, want we zijn natuurlijk (bijna) allemaal van nature hebberig, vooral als we denken dat iets goedkoop is. Maar zo kan-ie voorlopig weer, tot de volgende koopjesdag. En kan u niet wachten kijk dan maar op de verschillende koopjessites als “One Day Only”, “Koopjedeal” of wat er allemaal nog meer is. Het kan nooit op. ■

Wetenschap is ook maar een mening?

door Margot Taal

Hoe komt het in vredesnaam dat ik het niet eerder merkte: het wantrouwen in de wetenschap? De overtuiging dat wetenschap maar een mening zijn zou. Gedurende jaren van studeren en de rest van mijn werkend leven wijdde ik me bij de Afdeling Psychologie aan 'de' wetenschap. De scepsis van de medemens daarover, voelt als een dolkstoot. Alsof men mij ervan beticht dat ik mijn jaren aan een sprookje wijdde. Zelfs een goede vriendin sprak recentelijk haar voorbehoud uit. Met name over het robuuste wetenschappelijke fundament van de menselijk rol in de klimaatverandering. De wereld zou wel opwarmen, zei ze, maar dat gebeurde al sinds mensenheugenis, afgewisseld door periodes van afkoeling (Milanković-cycli, ontleend aan nieuwscheckers.nl) Maar invloed van door mensen uitgestoten CO₂? Daar wilde ze niet aan, net zomin als klimaatsceptici wereldwijd. Hoe ik ook soe-batte dat er bij duizenden wetenschappelijk onderzoekers vanuit verschillende betrokken disciplines consensus over was. En dat je niet zomaar een steentje uit zo'n complex wetenschappelijk bouwwerk trekken kon. Niets hielp.

Vakmanschap

Als de 'statusloze' burger die ik sinds mijn pensionering ben -wel een titel, geen wetenschappelijk onderzoek om handen- buig ik mijn hoofd. Met lede ogen zie ik aan dat anderen zomaar kunnen denken dat wetenschap ook maar een mening is. En dat ze daar hun eigen mening naast zetten en zwaarder laten wegen. Zelf kreeg ik het niet uitgelegd, dat hier vertrouwen past in andermans vakmanschap en ook bescheidenheid. Ik vroeg me af: zou een werkzaam wetenschapper misschien overtuigender argumenten aanvoeren? Iemand die zich dagelijks beperkt tot streng bewaakte methodes en analyses en ieders wetenschappelijke inbreng kritisch benadert? Ik mailde een voormalige collega, Denny Borsboom (www.uva.nl/profiel/b/o/d.borsboom/d.borsboom.html). Helaas, berichtte hij me, een artikel van zijn hand zat er niet in, onder druk van corona en hoge stapels werk. Of ik mijn vragen aan hem maar schriftelijk wilde sturen, dan zou hij antwoord geven. Weliswaar op een laat moment, maar nog net voor de deadline van de *deUitdienstbode*. Dat zou stof geven voor een verslag als van een interview. Veel liever had ik hem zelf over de materie aan het woord gelaten. Maar goed, ik stuurde toch mijn vragen op.

Vraag en antwoord

1. Bestaat er één (wetenschappelijke) waarheid?
2. Stort een wetenschappelijk stelsel aan bevindingen (bv de huidige mens beïnvloedt de klimaatverandering) in wanneer je er één (wetenschappelijke) bouwsteen uithaalt?
3. Heeft de 'leek' (degenen die geen wetenschappelijke onderzoekers zijn) alle wetenschappelijke bevindingen maar voor zoete koek te slikken? En andersom, kan iedereen ze ter discussie stellen?

Denny's antwoord luidt: 'Margot, de vragen die je stelt zijn nogal diep en betreffen een vakgebied dat het mijne niet is, namelijk de zogenaamde "waarheidstheorie". Ik [...] kom tot de conclusie dat ik te veel een dilettant ben, zeker in een blad voor senioren aan de UvA moet de schoenmaker enigszins bij zijn leest blijven.'

Het gaat om waarheid

Als gewezen wetenschapsbeoefenaar steunt zijn bescheiden opstelling mijn overtuiging van de zorgvuldigheid in mijn (voormalig) vak. Als de *deUitdienstbode*-redacteur stelt ze teleur: mijn interviewverslag dreigt te vervallen. Gelukkig schrijft mijn oud-collega ook: 'Ik begrijp dat je op zo'n korte termijn ... toch graag een bijdrage wilt hebben. Een tijdje geleden schreef ik bijgesloten column, die raakt aan de psychologische dimensie van waarheid. Zou je hier misschien voor nu mee uit de voeten kunnen?' Zijn column staat hiernaast. Het gaat immers om waarheid, nietwaar? ▶

We weten dat het waar is

door Denny Borsboom

Er bestaat een uitgebreide filosofische literatuur over de vraag wat waarheid is. Daarin vind je theorieën die de waarheid vatten in mondenvol jargon – van correspondentie met de werkelijkheid tot theoretische coherentie en van deflationaire opvattingen tot constructivistische waarheidsdefinities. Dat is uitermate specialistische literatuur, die je alleen kunt volgen als je degelijk geschoold bent in de filosofie.

Aan de andere kant heb je de klassieker "Mijn leuk woordenboek" van Richard Scarry, die ik van mijn promotor Jaap van Heerden cadeau kreeg bij de geboorte van mijn eerste kind. In dat boek worden allerlei begrippen in één zin gedefinieerd met een plaatje erbij. De mooiste definitie in het boek is: "Het is een feit. We weten, dat het waar is." Daar valt niet veel aan te verbeteren.

Er staat echter nergens in het boek wat het woord "waar" betekent. Blijkbaar kunnen we een kind van drie leren wat een feit is, zonder dat kind eerst filosofisch te scholen in de waarheidstheorie. Dat gaat er bovendien in als koek. Mijn kinderen hebben over van alles moeilijk gedaan; ze hebben zich afgevraagd of de Paashaas bestaat, of ▶

zwart een kleur is, en of onze hond kan denken – maar nooit hebben ze mij gevraagd wat het woord “waar” eigenlijk betekent, of waar Richard Scarry zijn definitie op baseerde. Als je daar even over nadenkt is dat best wel gek, want waarheid is zelfs in de meest basale opvattingen een behoorlijk complex concept: minimaal vereist het de toekenning van een eigenschap aan een propositie op basis van de betekenis van die propositie. Nu leren kinderen natuurlijk allerlei complexe dingen maar daar doen ze over het algemeen schrikbarend lang over. Het vereist wel zes jaar dagelijkse training voordat een kind een beetje redelijk kan vermenigvuldigen en schoenveters strikken gaat ook niet vanzelf. Zelfs taal, een vaardigheid die zich zo snel ontwikkelt dat sommigen vermoeden dat het taalvermogen al in het brein versleuteld is vanaf de geboorte, doet er een paar jaar over om op stoom te komen. Je hoort regelmatig ouders zeggen dat hun kind zijn eerste woordje sprak, maar nooit dat het vandaag geleerd heeft wat waarheid betekent. Blijkbaar is het waarheidsbegrip er al voordat de taal zich ontwikkelt.

Je hoort nooit dat een kind geleerd heeft wat waarheid betekent

Daarom is het des te opmerkelijker dat de filosofen er nooit zijn uitgekomen wat de beste definitie van waarheid is. Tot op de dag van vandaag is waarheidstheorie een actief onderzoeksgebied waar verschillende opvattingen te vuur en te zwaard verdedigd worden. Persoonlijk denk ik dat de correspondentietheorie nog steeds de beste kaarten heeft. Die theorie stelt dat een uitspraak waar is, zodra die met de stand van zaken in de werkelijkheid overeenkomt. Dat idee is al heel oud en werd voor het eerst geformuleerd door Aristoteles in zijn *Metafysica*: “Waar is, van iets dat zo is, te zeggen dat het zo is, en van iets dat niet zo is, te zeggen dat het niet zo is.”

Je kunt daar allerlei ingewikkelde sociaal constructivistische kritiek tegenin brengen, op diepzinnige gronden het onderscheid tussen de taal en de wereld betwisten, of de theoriegeladenheid van proposities in stelling brengen om die definitie aan te vallen - zelfs kun je uitgebreid beargumenteren dat waarheid helemaal niet bestaat. Maar toch. Als Richard Scarry, mijn kinderen, en Aristoteles het erover eens zijn, dan moet er wat in zitten. We weten, dat het waar is. ■

VERZAKKING KADE BG-TERREIN

In de vorige de *deUitdienstbode* werd verslag gedaan van de instorting van de kade en kademuur aan de Grimburgwal bij het gebouw waar vroeger CREA zat. Zeven maanden na die instorting is de kade inmiddels hersteld. Nu de kademuur nog.

ACTIVITEITENAGENDA

Voorlopig zijn alle activiteiten afgelast.

HOOFDREDACTEUR:
Kees Piena

Eindredacteur:
Madzy Koudstaal

Redactieleden:
Menno Polak, Henriëtte Ritter,
Agnes Schreiner, Margot Taal

Fotografie:
Fotoarchief familie Frans Willemsen,
pagina: 2, 7
Lennart Kleinen
(foto John Kleinen), pagina: 4
Beeld en ontwerp
Jeanet van den Berg: pagina 9
Foto Willy Belinfante,
fotograaf niet bekend: pagina 10
Foto Denny Borsboom,
fotograaf onbekend: pagina 14
Madzy Koudstaal, pagina: 1, 7, 8, 10, 15

ONTWERP & LAY-OUT:
Liek van den Braak, Lont - Grafisch werk

Vragen of opmerkingen?
Stuur een e-mail naar:
kringvasenioren-auv@uva.nl

COLOFON